

Bengt jobbar i ett eldorado av träslag - hela sexton olika används till varje produkt. Med detta vill han visa hur många vackra och varierande svenska träslag det finns och att användningsområdena är många.

Finurlig träpedagog med smak för löv

Det som började med ett examensarbete har blivit en livslång passion. Med sina snickerier, föreläsningar och envisa övertygelse sprider Bengt Andersson kunskap om Sveriges alla träslag. Han kämpar för den svenska skogens mångfald och är lövträdens främste förespråkare. TEXT & FOTO STEFAN HÄLLBERG

I den lilla byn Laknäs utanför Tällberg bor och verkar en passionerad trähantverkare. Redan 1987 när Bengt Andersson gick ut jägmästarutbildningen var siktet inställt på att berätta om de träslag som finns i landet.

Hans examensarbete heter "Gott virke" och blev något av en bestseller jämfört med de flesta exjobb som bara finns i enstaka exemplar. Här finns "allt" man behöver veta om 22 olika träslags virke. Egenskaper, användningsområden och hur virket hanteras bäst.

- Det har blivit som ett kall för mig att sprida information om den mångfald av träslag som tidigare var självklara ingredienser i människors vardag. Jag har i nästan 40 år jobbat för att återuppväcka intresset för trä och hur framför allt lövträd kan användas bättre, säger Bengt, som gärna kallar sig träpedagog.

Han har i drygt 30 år undervisat i virkeslära på jägmästarutbildningen vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) i Umeå och även föreläst på andra universitet och högskolor. Bengts exjobb har i många år använts som kurslitteratur på olika utbildningar, bland annat på dåvarande Skogshögskolan.

- Trä har spelat en väldigt stor roll i vår svenska historia. Man byggde och värmdes sina hus med trä och det som användes i vardagen tillverkades av trä. Alla träslag behövdes och det fanns ett stort kunnande om hur de användes på bästa sätt.

- Fram till 1850-talet dominerade trä, men sen kom den industriella revolutionen. Material som glas, järn och aluminium tog över och trä fick allt mindre betydelse. Det gjorde att den träkunskap som byggts upp under årtusenden till stora delar försvann.

Porträtt Bengt Andersson

Ålder: 64 år.

Bor: I byn Laknäs utanför Tällberg, Dalarna.

Yrke: Trähantverkare, träpedagog, finsnickare.

Gör: Driver snickeriföretaget Gott Virke, samma namn som exjobbet på Skogshögskolan 1987.

Utbildning: Jägmästare och trädesignkurser.

Familj: Frun Britta, barnen Bella och Anton.

Främsta egenskaper: Uthållighet, noggrannhet och planering - om man ska tro den skytt som Britta satt upp i snickerboa.

Utmärkelser: Ekfrämjandets Rikspris 2017 för hans stora insatser med att sprida kunskap om de ädla lövträdslagen. Silverkvisten av Föreningen Skogen 2021 för att han ökar intresset för mångfalden av träslag i svenska skogar.

” Det ger mig tid och möjlighet att vara noggrann och förädla virket så det blir kvistfritt och av hög kvalitet

Bengt Andersson

BENGT TYCKER ATT dagens skogsbruk inte bidrar till ökat träkunnande. Det är för stereotypt där monokulturer med gran dominerar skogslandskapet. Hela 92 procent av det svenska virkesförrådet utgörs av gran, tall och björk. I den lilla resterande delen återfinns cirka 20 olika träslag, mestadels lövträd.

– Det är frustrerande att gran och tall givits möjlighet att dominera så fullständigt i de svenska skogarna. Lövträden borde bli många fler och användas mer. Här finns en stor potential inför framtiden.

Hur har det blivit så här?

– Det beror på att massaindustrin styr skogsbruket. Allt ska vara rationellt med korta omloppstider så de får fram sina volymer så snabbt som möjligt. Den typen av skogsskötsel ger sämre virkeskvalitet och har lett till att tillgången på tätvuxna stamblock tyvärr minskat kraftigt.

– Varför ska industrin få bestämma och styra utvecklingen i de svenska skogarna? Det finns tusentals mindre skogsägare som vill bruka och vårda skogen på andra sätt. Vi skulle vinna mycket på att få en större variation i våra skogar.

Bengt menar att en ökad mångfald ger ett mer levande ekosystem, högre kvalitet på virket och bättre beredskap inför klimatförändringarnas effekter.

– Skogarna blir finare att vistas i och det kan även bli en god affär att odla mer lövträd, jämfört med att rutinmässigt odla barrskogar. En av fördelarna med större mångfald är att när marknaden vill ha vissa lövträslag, så finns det i våra egna skogar och vi slipper importera bättre kvaliteter som vi gör idag.

I NULÄGET ÄR marknaden för svenska lövträd ganska liten och det finns bara några enstaka större lövsågar. Det har blivit en obalans mellan efterfrågan och tillgång som är svår att hantera.

– Snickerier vill jobba med virke som har en hög och jämn kvalitet. Förädlade plank som är kantade och utan märm, kvistar och ändsprickor. Dessutom snickeritorrt. Vi har inte tillräckligt med volymer för att jobba fram detta av vårt avverkade lövvirke.

Bengt gör denna förädling själv eftersom han bara vill ha svenskt virke.

– Tid är pengar så många köper sig fria från detta jobb och bryr sig inte om virkets ursprung.

Hur ska vi göra för att få upp mer löv i svenska skogar?

– Røj inte bort alltför mycket björk och andra lövträd. Låt dem självföryngra på bättre marker och prioritera ned barr. Markbered så frösådden kommer in och låt löven stå en generation på 30 år. Den tiden behövs för att vi ska få en mer varierad skog, med alla fördelar det innebär. Lövträden måste ges chans, tid och omsorg, allt behöver inte gå så himla snabbt.

Bengt själv är mån om att kunna styra sin egen tid och vill inte gå i någon annans ledband. Det är delvis därför han varit egen företagare i 35 år.

– Jag stortrivs med att driva eget. Det ger mig tid och möjlighet att vara noggrann och förädla virket så det blir kvistfritt och av hög kvalitet. Jag jobbar inte fort och dumt, som man exempelvis gör med kalhyggesbruk. Så lågt har jag inte sjunkit. Långtifrån.

DEN MÅNGSIDIGE TRÄHANTVERKAREN är något av en udda fågel som gillar att gå sina egna vägar. Han har bestämda åsikter om skogsskötsel som ofta avviker från hur dagens skogar brukas.

Ingen kan anklaga Bengt för att inte leva som han lär. Han har i många år predikat lövträdens lov och att alla svenska träslag borde användas bättre. Samtidigt har han i sin snickeriverkstad tillverkat tusentals skärbrädor, ostbrickor och andra träföre-

Bengts fru Britta har gjort en skylt som, med glimten i ögat och en smula ironi, lyfter fram några av Bengts egenskaper.

Hunden Nova vilar ut i hussens famn medan han berättar om hur viktigt det är med variation och mångfald i de svenska skogarna.

Gammalt möter nytt och det finns sådant som förenar. Även lingonpressen från 1800-talet är tillverkad av flera träslag.

mål som alla består av 16 olika träslag.

Ett unikt, användbart och vackert hantverk med pedagogisk funktion. Bengt lär på ett finurligt sätt ut hur man känner igen de olika träslagen.

– På ena sidan av exempelvis en skärbräda stan-sar jag in namnet på varje träslag. På andra sidan finns inte namnen. Det gör att du kan testa om du kan de olika träslaglagen och facit hittar du på andra sidan brädan.

På beställning tillverkar han även andra produkter, exempelvis bord och andra möbler.

För att få tag på rätt virke beger sig Bengt inte till den lokala byggvaruhandeln. Han kopplar på släpvagnen och åker land och rike runt för att hitta bra stockar.

– Lövträden finns i mycket spridda bestånd och är av varierande kvalitet. Som tur är har jag många och bra kontakter med gårdar, gods och sägar som hjälper mig att hitta exakt den stock jag vill ha. Jag förbrukar upp mot 10 kubikmeter per år, så det blir några vändor och många mil med släpkärran, skrattar Bengt.

VÅL HEMMA IGEN börjar förädlingsarbetet med att ta bort barken, såga bort mårgen och torka plankorna som så småningom sågas till jämna kvistfria ämnen. Ett tidsödande arbete, men nödvändigt för att få fram lättarbetat virke av hög kvalitet.

Har du någon gång ångrat att du inte blev jägmästare inom det traditionella skogsbruket?

– Inte en sekund. Det var inte ens aktuellt att söka jobb som jägmästare när jag var klar med utbildningen. Jag kunde inte stå för skogsbrukets linje med plantering av enbart gran och tall eftersom jag insåg att det aldrig skulle kunna ge bra snickerivirke.

Påverkades ditt val och ditt ställningstagande även av att du har trä i blodet?

– Ja, absolut. Både pappa och farfar var bilduggare i Lund och jag blev imponerad av deras träslagskunskaper och hantverksskicklighet. Jag blev också förundrad över att de bara använde importerat lövträdsvirke. Så redan tidigt väcktes mitt intresse för att skapa en förändring genom att kämpa för de svenska lövträdslagen.

Nu har det gått några decennier och du

fortsätter din kamp genom snickeri, undervisning och folkbildning. Hur har det varit att jobba i den egna firman och i stort sett på egen hand fightas för det du tror på?

– Jag är ganska bestämd, envis och har tålmod, så det har gått bra. Min yrkesstolthet gör också att det känns naturligt att jobba vidare i samma anda som jag gjort länge nu.

– Ibland kan det bli lite ensamt i snickeriet, men jag träffar mycket folk i undervisningen och har många kontakter när jag säljer mina produkter. Under alla år har jag aldrig behövt marknadsföra mig, utan vetenskapen om produkterna har spritts på andra sätt.

BENGT BERÄTTAR ATT det i 35 år gått bra att leva på firman.

– Vi klarar oss, men gör inga större utsvävningar och åker inte på jorden runt-resor. Men det finns andra fördelar med att arbeta så här. Jag får jobba med det som är min hobby och det jag brinner för.

– Vi har också kunnat förverkliga vår dröm att någon förälder alltid fanns hemma när barnen växte upp. Det var som en Pettson-miljö, en kreativ plats där barnen kunde leka fritt på gården och i den närliggande vackra naturen. Och så fanns här förstas en snickeriverkstad och pickande honor, precis som i Pettson-böckerna, ler Bengt.

Du fyller 65 nästa år. Dags för pensionering?

– Nej, nej – det här är mitt liv. Jag vill fortsätta arbeta med trähantverk och försöka öka mångfalden i de svenska skogarna. Det är roligt, givande och känns samtidigt som ett kall. Jag trivs jättebra och kör på så länge som möjligt. ☺

Det kräver noggrannhet att såga fram ändträbitar till bland annat skärbrädor och ostbrickor, som är några av Bengts storsäljare. Årsringarna ger vackra och varierande mönster.

Fat av almrotsmasur som visar träslagets vackra utseende. Här svarvat i rätt tillstånd, det vill säga i färskt mjukare virke. Därför blir det lite buckligt efter torkning.

” Alla träslag behövdes och det fanns ett stort kunnande om hur de användes på bästa sätt

Bengt Andersson